

Tore Torbiörnsson som skald och språkmästare : kort blyxtbelysning öfver et...

Agrell, Sigurd

78 D d b Br. 1908

National Library
of Sweden

0 1908
=1

Under.
Herr. Lant.
Befordr.
(B.)
1908

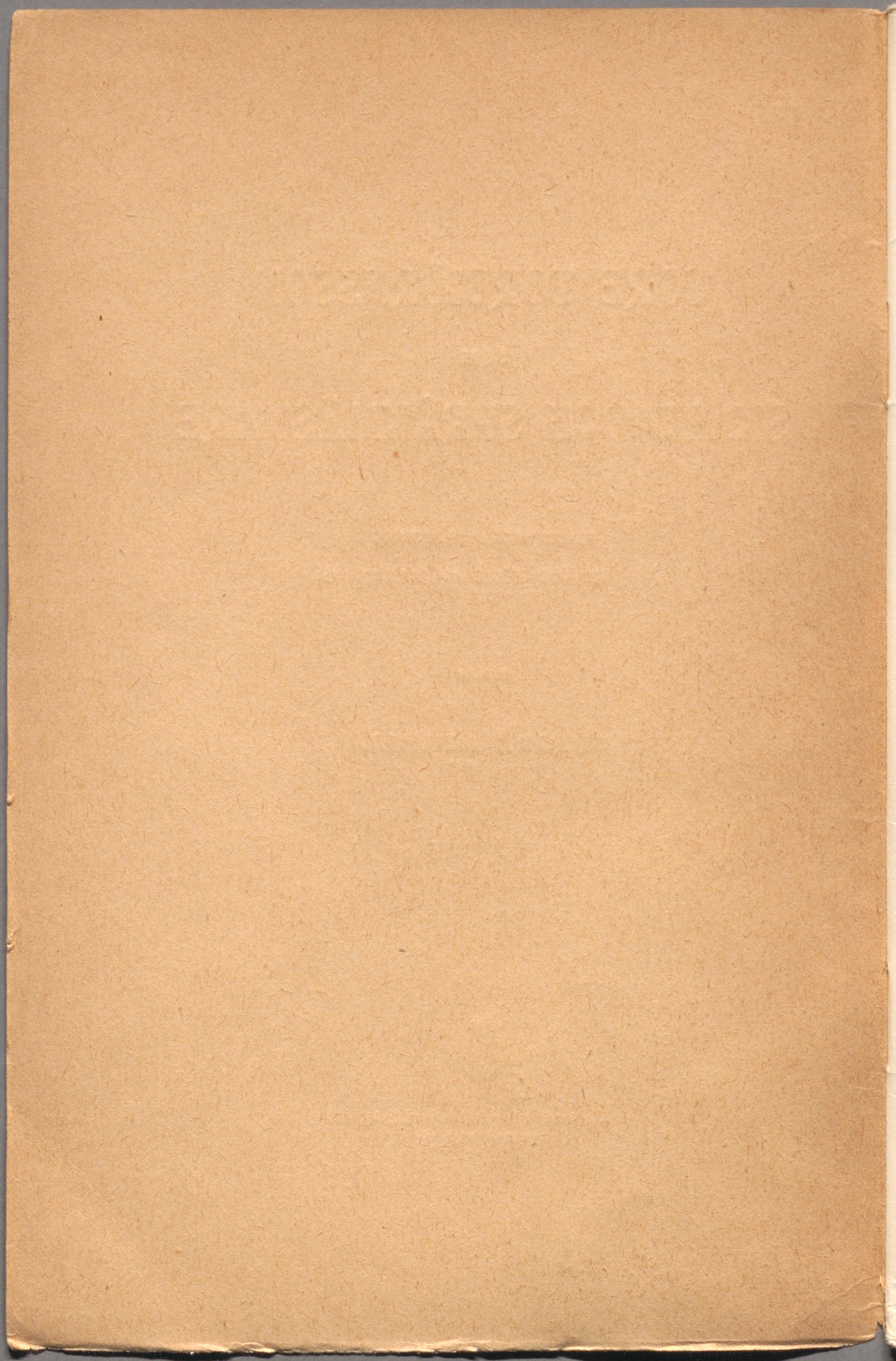
TORE TORBIÖRNSSON
SOM
SKALD OCH SPRÅKMÄSTARE

KORT BLIXTBELYSNING
ÖFVER ETT HÖRN AF TILLVARON

GENOM
SIGURD AGRELL

UPPSALA & STOCKHOLM
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.
(I DISTRIBUTION)

TORE TORBIÖRNSSON
— SOM
SKALD OCH SPRÅKMÄSTARE

KORT BLIXTBELYSNING
ÖFVER ETT HÖRN AF TILLVARON

GENOM
SIGURD AGRELL

UPPSALA 1908
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

TORE TORBJÖRNSSON

1904

SKÅLDOM SPÅKÄLLARE

NYTT ÅR 1905

Till svar på min skrift »Lefvande språkkunskap — och den abstrakte lingvisten» har docenten Dr. Tore Torbiörnsson efter spridda studier i för honom främmande lifsproblem blifvit färdig med en personhistorisk monografi »Herr Agrells resor och upptäckter». Hade han denna gång velat hålla sig inom vederbörlig ram, skulle jag med största jämnmod låtit honom få behålla sista ordet. Så har emellertid ej skett: i stället för att verkligen försvara sin vacklande ställning till vissa af mig berörda filologiskt viktiga spørsmål, har han trott sig vinna mer på att ånyo komma med diverse högröstade beskyllningar och utmanande uppfordringar. Tore Torbiörnsson skall få sin vilja fram: *han skall få sin okunnighet bevisad*. Jag börjar med ett försvar för mitt eget vetandes af honom angripna marker. Sedan jag rensat dem från hans andes tungfotade hopliter skola dessa köras in i sitt eget land. Där skola de finna, att en till synes trygg och för idyllisk hvila inbjudande gröngräsvaggande äng helt plötsligt skänker dem ett kallt och uppfriskande bad. Deras vidare öden skola sedan ej bekymra mig. Att de med tapade sköldar vända hem till sin moder Lingvistiken är dock säkert.

Genitivus sg. mask. i polskan.

I min förra broschyr inskränkte jag mig i denna fråga till att framvisa en enda sak. Jag påpekade: »*Det af doc. Torbiörnsson rekommenderade arbetet är i denna fråga alltigenom felaktigt.*» Så bevisades detta. Mina slutord till doc. Torbiörnsson voro: »Hade han lagt mitt föredrag på minnet *samt ett grand studerat den inländska polska grammatiken*

hade han» etc. Hvad svarar nu den »i alla afseenden väl vitsordade» docenten den »i väsentliga punkter omeriterade» studenten? Jo, han har ej gillat framställningen af gen. sg. däri, men påpekat boken, *emedan den var den tjockaste på tyska!* Hvarför skola då i all rimlighets namn studenter, som enligt docentens ord blott skola lära sig läsa 30 sidor polska, hänvisas till en stor och felaktig bok, när det finns ett mindre, i detta och andra afseenden långt bättre äfvenledes tyskspråkligt arbete, den af prof. i ämnet bland litteraturanvisningarna upptagna Poplińskis grammatik (omarbetad af Nehring)? Har polska proseminariets ordförande aldrig märkt, att detta af en polack ursprungligen skrifna arbete är långt användbarare på denna punkt? Det är visserligen ofullständigt, men det påpekar dock *vissa* betydelseregler. Några dylika finnas däremot alls icke hos Soerensen. Att han vid summa *tre* ord (*wieczór, środek, zamek*) inom parentes anger, att ordet vid annan betydelse får annan ändelse, är allt, som ger den vederhäftige docenten stöd för satsen: »Alldeles oafsedt att enligt Soerensens framställning betydelsekategorierna (har han nämnt *en enda?*) *jämte* annat framhäfvas(!) såsom afgörande, så» etc., etc. Detta är väl om något »ogenerad argumentering!» Men ej nog med att den segervane polemikern svänger undan, han vänder sig vid bortfärden ilsket om och slungar sin motståndare i ansiktet: detta är »helt enkelt opassande, särskildt om man betänker, att hr Agrell till allra största delen öst sin visdom från Kryński, d. v. s. *gjort sig skyldig till plagiat.*» Låt oss se litet äfven på detta påstående och hvad som docenten tror berättiga sig att utslunga det! Jag lämnar alldeles ur räkningen det faktum, att jag sommaren 1902, då jag gjorde de undersökningar på hvilka jag baserat mina regler, ej kände Kryńskis arbete. (Jag hade blott att tillgå mina egna tyskskrifna grammatiker samt de föga utförliga polska mina bekanta i Warszawa användt under sin skolgång). Jag vill blott här undersöka två saker. 1) Återfinnas *alla* mina betydelsekategorier hos Kryński? («*alla* hr Agrells betydelsekategorier äro tagna från Kryński»). 2) Är *Kryńskis* framställning af saken i allt *oangriplig* och *fullständig*?

Jag gaf i min broschyr exempel på blott *sex* kategorier
 1) *levande träd* 2) *instrument* 3) *klädespersedlar* 4) *kroppsdelar* 5) *mått och vikter*: a-ändelse 6) *kollektiver (ämnesnamn)* u-ändelse. Af dessa återfinnas blott hälften hos Kryński 1) och 3) *finnas där icke* (doc. T. vederlägger sig själf i sin egen broschyr), 2) är hos mig en *vidare* kategori än hans för redskap. Mina exempel äro *samtliga* tagna från Soerensen för att gendrifva honom (samt doc. Torbiörnsson) med att bevisa hans satsers ohållbarhet: *miecz* och *dub* stå i hans paradigm; *surdut, nos, funt* bland hans »undantag», *otów, jedwab, drob* i en anmärkning, (»flera (!) af hr Agrells exempel återfinnas hos Kryński» — *samtliga* åter i det tyska arbete Ni så noga studerat, hr Torbiörnsson, märkte Ni ej det!) Jag vill här ytterligare ge exempel på några af mig uppställda kategorier af substantiv med a-ändelser, som äfvenledes *icke finnas hos Kryński*: 1) *föremål mäktiga egen rörelse eller med rörelse hos eller inom sig* t. ex. *księżyc* (måne), *korab'* (skepp), *czótn* (båt), *młyn* (kvarn), *piec* (spis), *komín* (kamin) 2) *näringsprodukter med fast form*: *chleb* (bröd), *sér* (ost), *pampuch* (plätt), *piernik* (pepparkaka), *piróg* (bakverk). Obs. matföremål af löslig form få -u t. ex. *tvaróg* (ostmyssja) o. s. v. 3) *spelpjeser* (Kryński säger blott *spel*) *tuz* eller *es* (ess), *valet* (knekt, blott som spelkort, låneord, som eljest skulle fordra -u) 4) *namn på ting som tillika med sin materiella sida ha en andlig samt ting som kunna symboliseras såsom något levande* t. ex. *świat* (värld), *kościół* (kyrka) *dzień* (dag), *wieczór* (afton), *las* (skog; äfven -u), *ogień* (eld), *piorun* (blix; äfven -u) 5) *(nationella) namn på sjukdomar*: *paduch* (epilepsi), *ślóz* (förstoppning), *pakośnik* (podager), *kołtun* (martofva) 6) *grammatiska termer* t. ex. *dopełniacz* (genitiv) *biernik* (ackusativ) *przymiotnik* (adjektiv) *przysłówek* (adverb). Som man ser, har jag uppställt närmare ett tiotal kategorier, som icke finnas hos Kryński, i hvars arbete den hittills bästa och fullständigaste utvecklingen af saken är vunnen. Den intresserade läsaren torde ta de exempel jag här lämnat och söka passa in dem i Kryńskis kategorier (sid. 6 i doc. T:s sista skrift) för ord som skola ha -a. Frånser man kategorien för »enstaka före-

mål», i hvilken så godt som allt kan stoppas in och hvilken därför som specialiserande underrubrik af en vag hufvudregel är oduglig, skall det ingenstädes lyckas.

Kryńskis arbete behöfver sålunda i de förtydligande underreglerna en väsentlig utvidgning. Själfva hufvudregeln, som hos honom lyder: »substantiv, som beteckna särskilda varelser eller isolerade själfständiga föremål, ha ändelsen -a» får hos mig dessutom en annan formulering: »substantiv, som beteckna isoleradt framträdande lefvande varelser, eller ting, som indirekt eller till synes direkt bruka åstadkomma aktion (speciellt rörelse) få -a». Denna min formulering står i långt bättre öfverensstämmelse med det folkpsykologiska åskådningssätt, som uppbar saken: förstågan af aktion (rörelse) är det som knyter vissa liflösa ting samman med de lefvande och hindrar de mot dem svarande substantiven från att anta ändelsen -u, som utbreddt sig öfver orden för alla andra döda kroppsliga ting liksom abstrakta andliga.

Detta om betydelskategoriernas inverkan. De bestämma så godt som allt. Men därför är ej sagdt, att icke stammens slutändelser i *enstaka* fall är det afgörande. I att ej ha påpekat detta ligger felet hos Kryński. Stamslutet kan bryta betydelsregeln: då den öfvervägande massan af ord på en viss karakteristisk ändelse bilda genitiv med -a på den grund att de t. ex. beteckna lefvande väsen, kunna de tvinga enstaka ord för döda eller abstrakta ting, som ha samma ändelse, att följa sin grupp. Jag vill ge några exempel härpå. Orden med suffixet *-ec* beteckna nästan samtliga lefvande väsen, (en person, som gör något eller utmärker sig för något) t. ex. *krawiec* (skräddare), *głupiec* (dumbom) *myśliwiec* (jägare) etc. — de äro lika talrika som de svenska på *-are*. Nu finnas ett fåtal ord betecknande döda ting, kollektiver eller abstrakta begrepp, dessa få ändelsen -a och icke -u, som eljest enligt betydelsregeln vore att fordra. Sålunda få vi till orden *szaniec* (skans), *myszyniec* (råttsmuts), *lodowiec* (gletscher), *koniec* (slut), *popielec* (askonsdag), genitiverna *szanica*, *myszyńca* etc. Här kan en på stamslutet grundad regel uppställas: *ord på suffixet -ec få alltid -a*. Undantagen äro få

kruszec, kruszcu (koppar) — alla metaller liksom alla materialnamn fordra *-u* — *smalec, smalcu* (svinister) och några få till. Samma regel kan äfven uppställas för **suffixet *-ik***, den enda regel, som hos Soerensen är riktig (d. v. s. hos honom är det ett »undantag»: han tror att alla ord på hård konsonant fordra *-u*). Vidare få samtliga **ord på *-eh* i genitiv *-nia***: *ogien, ognia* (eld), *dzień dnia* (drag) *cień* (skugga), *grzebień* (kam) etc. samt i analogi med dem *leń, lenia* (lättja; abstraktum!) *rdzeń, rdzenia* (rost, kollektivum). **Orden på *-orta nästan samtliga -a***: *profesor, gubernator* o. s. v. taga som lefvande väsen *-a*, i deras grupp indrages äfven *ekwator*, som om det i anseende till ändelsen stode isolerad skulle få *-u*. Undantag från denna regel äro ytterst få, ex. *fetor, fetoru* (stank). Rörande **diminutivändelserna *-ik, -ek*** anser Kryński liksom Soerensen, att båda dessa regelrätt alltid fordra *-a*. Så är emellertid ej förhållandet: Saken gäller blott för *-ik*; här har inflytandet från personalsuffixet *-ik* varit för starkt. För *-ek* har jag funnit följande regel: **diminutivet får *-u*, om dess grundord har *-u, -a* om dessa har *-a***. Diminutiverna till *czółn, -a* (båt), *dziób -a* (näbb) *kąsek -ska* (stycke) o. s. v. böjas *czółnek, czółenka; dziobek, dziobka; kąseczka, kąseczka* etc. Diminutiverna till *dom, -u* (hus), *głos, -u* (röst) *chłód, -u* (köld), *handel -dlu* (handel) o. s. v. böjas *domek, domku; głosek, głosku; chłodek, chłodku; handelek, handelku* etc. Undantag härifrån bero på om grundordet och diminutivet skilts åt till sin betydelse: grundordet kan vara abstrakt eller kollektivt, diminutivet konkret (ev. aktionsbegäfvadt) t. ex. *dzwon, -u* (klang), *dzwonek, -nka* (klocka); *otów, -iu* (bly), *otówek, -wka* (blyerts); *gród, -u* (stad), *grodek, -dka* (liten fästning). Ytterligare ett flertal regler rörande **suffix**, som kunna sägas oafsedt betydelsen fordra viss genitivändelse, ha af mig uppställts (hälften af det manuskript, som utgjorde underlaget för mitt föredrag i slaviska seminariet upptogs af dylika undersökningar). Några dylika regler visande att ändelsen *i enstaka fall* bryter de på betydelseassociation grundade hufvudreglerna finnas i intet arbete. Torbiörnsson har själf erkänt, att »Kryński i sin på polska skrifna grammatik endast framhåller betydelsekategorierna såsom för denna

fråga afgörande». Soerensen har icke åstadkommit något hållbart i fråga om stamslutsändelsens inverkan, han grundar sina båda regler på *slutkonsonanten* (hård: -u, mjuk: -a): — de enda möjliga reglerna bero på *suffix*. Soerensens regler ha icke en gång statistiskt berättigande: nästan samtliga ord på *-szcz* få *-u* deszczu, dreszczu, gąszczu o. s. v. — enligt honom skulle de få *-a*; i orden på *-j* måste han själf sätta upp som ett »undantag» (att de få *-u* beror dock väsentligen ej på ljudassociation utan därpå att nästan alla så utljudande ord äro abstrakta eller kollektiva, de som ej äro det ta mycket riktigt *-a*: *kij* — käpp, *ryj* — tryne, *maj* — månaden), de flesta ord på mjukt *-l* ta *-u* o. s. v. Ytterligare en faktor vid bildandet af genitiv sg. mask. har man att räkna med, som äfven af mig påpekats: substantiv, som ingå i *adverbiskt brukade fasta förbindelser med genitivstyrande preposition* ha häri ett skydd mot att anta den allt mer och mer sig utbredande ändelsen *-u*, utan behålla den språkhistoriskt äldre *-a*. Sådana ord äro: *kąt* (hörn), *kraj* (kant), *dzień* (dag), *wieczór* (afton) o. andra: *z kąta*, *z kraja*, *z dnia*, *z wieczora* (från, ur hörnet etc.). Ett exempel ur litteraturen: »Zimna woda, jaśnie panie! rzekł pierwszy chłopowina z kraja». Żeromski: *Popioły* I s. 62. (Hade ordet haft sin vanligaste betydelse »land» skulle det stå *z kraju!* — *-u* är den enda ändelse lexika uppta!) Rörande betydelseskiftningar har jag en rik och intressant exempelsamling ur litteraturen. Som jag nämmt, kunna massor af ord, långt fler än lexika och grammatikor uppta (Soerensen har summa (3) *tre!*) få två ändelser beroende på dubbelhet i grundbetydelsen eller vid stilistisk nyansering. Som man ser har jag fört frågan åtskilligt öfver den ståndpunkt, som äfven de bästa polska grammatiker inta. Att jag ej är okunnig om deras existens, framgår af min källförteckning. Den, rörande hvars insikter i på polska författade framställningar i frågan, man har anledning tvifla, är doc. Torbiörnsson. Åtminstone äro hans studier i saken rätt färska. Först på min uppmaning att »ett grand studera den inländska polska grammatiken» *upptäcker han*, att det arbete han påstått innehålla »långt mer än han i själfva verket behöfver» icke är riktigt — annat än i några få af sina

»undantag», samt att jag har rätt, men begått »plagiat»! Belysande för saken är vidare, att doc. Torbiörnsson vid mitt föredrag i slaviska seminariet v. t. 1903 *icke med ett ord deltog i diskussionen*. När skar han upp formläran af Kryńskis arbete, hvars *ljudlära* han citerat? Har doc. Torbiörnsson vidare märkt, att en af Kryńskis kategorier icke är hållbar, nämligen »husgeråd». Hvad sade jungfrun i det »rent polska» pensionatet i Krakau, då hon störde den stillsamme teutonen i hans »sehr zweckentsprechend» bedrifna studier för att be honom inta sin middag, — var det inte »proszę do stołu» — eller sade hon »do stoła?» (i senare fallet var det ett dåligt pensionat med icke polska tjänare). Hände det icke ibland, att den egendomligt nog aldrig fransktalande lätt sminkade 40-åriga värdinnan¹ gick »do kredensu». Matbord och skänk m. m. äro alltför *stabila* ting för att passa in i hufvudregeln, det är ej »ting som indirekt eller till synes direkt bruka åstadkomma aktion (speciellt rörelse)» — blott häraf framgår, att min formulering är lyckligare än Kryńskis »isolerade själfständiga föremål». De ord för husgeråd, som fordra -a, föras af mig in i *instrument*kategorien, hvars underafdelningar äro: arbetsredskap, vapen, rörliga husgeråd. (Obs. »stół» (bord) *kan* understundom få -a, då man tänker sig det som någonting flyttbart samt i mera vulgärt tal.)

Trots att jag här blott lätt skisserat mina hufvudresultat, bör det för hvarje sakförståndig filolog härmed vara klart, att jag utfört en själfständig och icke så litet omfattande undersökning. Doc. Torbiörnssons oförfärade stridsmetod, att *utan att känna mer än sex exempel* ur en afhandling högt skrika ut den som »plagiat» för att på detta sätt leda uppmärksamheten från att han själf blamerat sig i frågan, torde vara något rätt enastående i oförsynthet. Man kunde åtminstone ha fordrat af honom, att han, innan han i tryck på detta sätt yttrat sig, borde ha vändt sig till vår gemensamma lärare prof. Lundell, som närmare än docenten känner mina studier *och skrifvit ett erkännande utlåtande därom*, samt försiktigtvis hört sig för, om icke min

¹ empiriskt.

afhandling till äfventyrs innehöll något annat, än det en småsint illvilja med glädje skulle velat se den reducerad till.

Docenten Torbiörnssons härmed tillbakavisade försök att utan att taga närmare kännedom i saken dock söka få en studiekamrats arbete betraktadt som humbug och plagiat är icke blott ett illojalt tillvägagångssätt mot en medtäflare, det är indirekt äfven en förolämpning mot den förtjänte vetenskapsman, som varit lärare och ledare för oss båda. Prof. Lundell har i ett utlåtande, som medföljt mina ansökningshandlingar, betygat mina arbetens värde och betydelse. Doc. Torbiörnsson låter icke detta faktum genera sig att offentligt utropa det ena som plagiat och humbug, det andra som en liten undersökning af minimal praktisk betydelse och tvifvelaktig vetenskaplighet. Låtom oss öfvergå till detta senare arbete:

Verbets aktionsarter.

Tid och utrymme tvinga mig att rörande denna fråga förhålla mig kortare. Någon beskyllning för plagiat har hr Torbiörnsson här ej kommit med. Jag behöfver sålunda ej redogöra för samtliga af mina hufvudresultat, blott nämna några bland dem samt gendrifva en del äkta Torbiörnsson-ska *funderingar a priori*.

I den redogörelse, mina elever lämnat för min lärareverksamhet, stod det, att de regler, jag i denna fråga delgivit dem, rörde sig »om *bildandet af de perfektiva verben* i ryska och polska». Betydelsen af detta är det nu doc. Torbiörnsson söker reducera. Han säger »det är viktigast att veta, på hvilket sätt ett perfektivt verb bildar sitt motsvarande imperfektiv, eller med andra ord att iterativstammarnas bildningssätt är det viktigaste». Härpå svarar jag: 1) att detta är en fråga af högst ringa svårighet: polskt *-ić* blir *-iać*, *-ać* blir *ywać* etc., ryskt *-iti* blir *jati*, *ati* blir *yvati* o. s. v., hvarje grammatik, hvarje lexikon ger klart besked — 2) att de imperfektiva grundverbens perfektivbildning är en minst lika vanlig, om icke vanligare företeelse än ett sammansatt verbs imperfektivbildning, ty de till åt-

skilligt öfver ett tusental uppgående grundverben äro naturligtvis de *i tal och text oftare förekommande*, om också komposita *i ett lexikon* (!) äro flera till antalet. Utgångspunkten vid bedömandet af en filologisk frågas praktiska vikt är naturligtvis det lefvande språket, icke statistiska undersökningar i ordböcker! Ett slaviskt grundverbs perfektivering kan lämpligast jämföras med bildandet af passé défini hos ett franskt. (Det är blott en ännu mera omfattande företeelse, ty det förekommer icke som detta uteslutande vid förfluten tid, utan äfven vid tillkommande, i imperativ m. m.) Ett franskt »il *formait*» heter på polska »on *formował*», »il *forma*» återges med »on *sformował*», »il *abonnait*» = »on *abonował*», »il *abonna*» = »on *zaabonował*». Som vi se, uttryckes det, hvarför franskan har ändrad slutändelse, i polskan med att till en form med preteritumändelse (= imparfait) taga ett prefix. Detta prefix är i det ena fallet *s-* (*s-*), i ett annat *za-*, i ett tredje åter *u-* o. s. v. (t. ex. *po-, roz- wy- na-* m. m.). Oaktadt att detta är något, som redan utförligt bort bli behandladt i formläran, har det *hittills icke uppställts några regler för hvad som afgör, att man vid ett verb har en viss preposition, vid ett annat en annan* o. s. v. Detta erkännes af doc. Torbiörnsson: »Nu har man inga allmängiltiga regler för hvilken preposition, som i hvarje särskildt fall vid ett sådant verb skall användas för att endast åstadkomma ändring i verbets aspekt, hvarför man i de flesta fall är hänvisad till språkbruket.» Det är just denna olägenhet jag kan undanröja. Jag skall ge tre exempel — just de verb docenten anför (sid. 9 öfverst) och för hvars perfektiva formers bildande han erkänner sig icke veta några regler:

1) *idsie* (går) heter *pójdzie*, emedan alla verb som beteckna en i flere moment skeende förflyttande rörelse, alltid använda prepositionen *po*: *pojechać* (resa), *ponieść* (bära), *polecieć* (flyga) *pomarszerować* (marschera) o. s. v.

2) *głosi* heter *ogłosi*, emedan samtliga verb (vanligen med ändelse *-ić*, *-ać* eller *-ować*) som äro härledda af ett substantiv och äro af den betydelse, att de kunna omskrifvas »förse eller begåfva någon med något» alltid använda

prepositionen *o*, (som gemenligen antyder ett indirekt förhållande till verbets objekt) *Głosić* (förkunna) kommer af *głos* (röst) och kan omskrivas med »förse, begåfva med röst, ge röst åt» t. ex. *car ogłosił ukaz* (tsaren kungjorde en ukaz, gaf röst > offentlighet åt en ukaz). På samma sätt *żenić* (gifva) = »förse med hustru (= *żona*) t. ex. *Kurfurst ożenił syna swego Ludwika z Ludwiką, Karoliną*, (kurfursten gifte bort sin son Ludwik med Ludwika Karolina) [*Szujskis historia.*] Likaså *siodłać* (sadla) = förse med sadel (*siodło*), *kocić się*, (få ungar om katt, af ordet för kattunge *kocie*), *żrebić się*, (föla) af *żrebić*, (föl) o. s. v. (alla ord för »få ungar» om djur); *futrować* (fodra med pälsverk, *futro*) etc.

3) *działa* (handlar, gör) heter *działa*, emedan alla verb, som ej särskildt karakteriseras, få sin perfektiva form bildad med *z-* (*s-*), hvilken preposition betecknar att en handling utan hänsyn till tidens utsträckning (d. v. s. i obestämd tid eller momentant) blifvit fullbordad. Med *z-* (*s-*) bildas det allmänna rena perfektivet. Godt en tredjedel eller mer af alla polska verb hafva fulländade former med *z-* (*s-*): *śluc* (slå sönder) *zrobić* (göra) *zdzwiwić* (förvåna) *zgasić* (släcka) *zdemaskować* (demaskera) *skonstatować* (konstatera) *sprofanować* (profanera) *zreformować* (reformera) o. s. v. hufvudparten af alla lånade få fullbordad form med *z-* (*s-*), hvaraf framgår att detta är perfektiv-prefixet par préférence.

De tre regler jag här omtalat gälla äfven för ryskan: *pojti* (gå), *pojechał* (resa), *ponestł* (bära); *osędlatł* (sadla), *ożerebitisja* (föla), *okotitisja* (föda kattungar), o. s. v.; *sdłlatł* (göra) *svaritł* (koka) *skomponowatł* (komponera) *skonfuzitł* (göra konfys) m. fl. Dock är det att märka, att i ryskan särskildt den sista prepositionens utbredning är långt ringare än i polskan. Ryskan är i fråga om verbs perfektivering mindre känslig. Så saknar t. ex. *żenitł* särskild perfektiv form. De flesta låneverb fogas ej in i prepositionssystemet, utan få stå utan prefix vare sig de äro perfektiva eller imperfektiva.

Detta är exempel på en af de frågor, jag löser. Men härtill kommer en annan af lika stor praktisk vikt och af ännu större teoretiskt intresse. Vid en mängd verb, speciellt

gäller detta polskan, uppta lexika som perfektiv form *flera* prefixbildningar. Jag tar några exempel ur Soerensens »Verbalverzeichniss» på måfå: *tracié*, verlieren, *s- u-*; *róźnié*, unterscheiden, *od- roz-*; *weselié*, freuen, erfreuen, *ros- u-*; *kończyé*, beendigen, *do- s- u- za-*. Här har man att göra med betydelsenyanser för en utländing vid första påseendet så obetydliga, att han ej kan öfversätta dem med olika ord än mindre definiera hvari skillnaden mellan dem ligger. Genom noggranna undersökningar af olika personers språkkänsla, pröfvad på om man i en viss sats utbyter ett dylikt verbs ena prefix mot ett annat, samt genom samling af citat ur litteraturen har jag kommit därhän, att jag i dylika fall kan uppställa och klart definiera *olika aktionarter hos aspekten*. Denna aktionsartsbetydelse hos olika prepositioner är att skarpt skilja från den vanliga betydelsedifferensen vid skilda komposita, där prefixen ge verben annan *lokal* mening eller förskjuta deras betydelsevalör. De aktionsartskapande prepositionerna bestämma verbalinnehållet *blott till tid, aktivitet och resultatnående*.¹ I de nämnda verben är *stracié* till tidslängd obestämdt eller momentant; *utracié* durativt; *odróźnié* är af jämn (noggrann) aktivitet, *rozróźnié* innebär ett stigande i resultatnåendet; likaså *rozweselié*, som på svenska närmast torde motsvaras af »muntra upp», *uweselié* är durativt »glädja, göra glad» o. s. v.

För att närmare bevisa och utveckla denna sak skulle jag vara tvungen att aftrycka en massa polska textexempel samt kommentera och diskutera dem. Både hänsyn till tid och *ekonomi* hindrar mig därifrån.

Jag får af sagda skäl för denna gång härmed lämna denna fråga, vill blott innan dess gendrifva ett yttrande af

¹ Jfr härmed doc. Torbiörnssons not sid. 9: »Hr Agrell har bl. a. också »upptäckt» den triviala satsen, att ett och samma verb vid sammansättning med olika prepositioner får olika betydelse (jfr t. ex. svenska *tala* i motsats till *betala*, *förtala*, *omtala* o. dyl.) Hvad doc. T. här exemplifierar, är hvad jag nämner »vanliga komposita». Exempel på motsvarigheter i svenskan till de aktionsarter, hvarmed jag sysslar, är: 1) A. piskade *till* T. 2) T. sökte piska *på* A. allt hvad han orkade. 3) A. piskade *upp* T. — Här ha vi 1) *momentan*, 2) *durativ*, 3) *definitiv* aktionsart hos samma verb. — Kan saken härmed bli något klarare för T.?

doc. Torbiörnsson: »Det är också oriktigt då hr Agrell säger, att i detta afseende (d. v. s. rörande valet af preposition) råder virrvarr i de tillgängliga handböckerna». Har doc. Torbiörnsson innan han med sådan visshet nedskrifvit denna sats, jämfört de bägge handböcker, som finnes för polskan, Lindes lexikon och Soerensens verbalförteckning? Han skulle då ha funnit: *bóść* L. *z-* *u-* S. *u-*; *giąc* L. *z-* S. *na-*, *u-* *z-*; *gnieśc* L. *z-* *po-* S. —; *gryśc* L. *z-* S. —; *kląc się* L. — S. *za-*; *któc* L. *s-* *u-*, S. *u-*; *piąc się* L. — S. *ws-*; *piec* L. *u* S. *u-* *wy*; *plec* L. — S. *wy*; *strzedz* L. — S. *u-*; *strzydz* L. — S. *o-*; *tluc* L. *u-*, S. *s-*; *trzeć* L. —, S. *po-* *zreć* L. —; S. *po-*. D. v. s. bland 35 perfektiveringsmöjliga verb (flera äro redan som simplex perfektiva m. m.) inom den till 57 uppgående konsonantstamklassen ha vi att anteckna 14 fall af motsägelse å båda håll eller ofullständighet på det ena. Jag har i mitt exemplar af Soerensens verbalförteckning vid hvarje hans uppgift inskrifvit Lindes och kan kontrollera, att detta motsägelseförhållande är genomgående. Som doc. Torbiörnsson ser, är det icke blott i fråga om mina elevs *antal*, utan äfven rörande deras *uppfattnings riktighet* jag kan nedslå hans invändningar med *siffror*. Hvad menar docent Torbiörnsson med »de relativt få fall, då olika uppgifter af olika källor lämnas»?

Probabilitetskalkyl och statistik.

Rörande dessa vid den humanistiska vetenskapens yttersta utmarker belägna kunskapsområden vill jag blott komma med ytterligare några små detaljbidrag:

Till sid. 12 i »Herr Agrells resor och upptäckter.»

Summor kända blott i approximativa tal kunna ej adderas utan att man företager en viss sannolikhetsreduktion af totalresultatet, eljest kunna små hvar på sitt håll obetydliga afvikelser ge ett stort misstag. Af små myggor kan bli en stor kamel, som kan visas för 50 öre titten, se stygg och exceptionellt högpucklig ut och fröjda mycket nyfiket folk.

Till sid. 12.

Docenten Torbiörnssons ansökningshandlingar innehöllo ett blad ur Uppsala universitets lärarematrikel, hans resor

stodo där angifna blott i månadsnamn. Den som vill räkna dessas *antal* kommer till samma resultat som jag.

Till sid. 13.

Hur det förhåller sig med doc. Torbiörnssons tryckfel vid två sifferuppgifter vet jag ej, det ställe där de förekomma har af mig ej noterats. Upplysande för saken är, att *äfvén han* kan råka ut för ett tryckfel och *detta vid ett papper, på hvilket han läst korrektur samt efter tryckningen kunnat göra en rättelse med bläck*. Detta kunde jag icke göra i 20 tusen nummer af Svenska Dagbladet. (Eller var det 19 tusen?)

Till sid. 16.

Afhandlingen »O ranach serca» var tryckt i stort tidsskriftsformat i 4:o, var godt inemot 30 *normalsidor*. Början på afhandlingen, hvilken doc. T. försökt sig på, genomgicks äfvén af mig — för säkerhetens skull, ett parti däri hade docenten dessutom ej kunnat öfversätta, då han vid andra timmen kom in därpå.

Till sid. 13.

Att docenten Torbjörnsson rest från Krakau den 13 maj (och »kom till Malmö förmiddagen den 14») visar, att han ansett sig kunna ta med en vistelse i maj, som sannolikt blott obetydligt öfverstigit de dagar i april, som jag icke medtagit (*se sid. 12 öfverst i T:s sista broschyr*).

Någon statistik öfver de olika kandidater till lärareplatsen i Lund, som *före* dess ansökan varit påtänkta af prof. Clason och *andra* professorer i Lund, kan jag ej ge. Dokument därpå föreligga i åtskilliga *privatbref*, hvilka alla hvarken jag eller doc. Torbiörnsson fått se, äfvén om den senare i vissa fall haft mindre diskreta afsikter i den vägen. Hvad jag vet är blott, att *tidigare* doc. T. flera gånger afböjt gifna uppmaningar att söka förflyttning till Lund. Först när han kunnat hopjämka så, att icke blott ett eventuellt docentstipendium skulle tillfalla honom, utan en lön på några hundra kronor mer *plus* en del af ett för *elementarläroverkens* behof beviljadt anslag, är han redo att resa.

Vidare kan jag meddela, att *före* min ansökan *jag* aldrig varit prof. Clasons kandidat, det blef jag på grund af min lic. ex. samt de intyg jag först d. 1 dec. 07 lämnade.

Till sid. 15.

Till belysande af vederhäftigheten i de probabilitetskal-kyler docenten nyligen uppgjort rörande frekvensen af mina lektionstimmar, sedan han vid sin beräkning af mina elevers antal blifvit eftertryckligen slagen på fingrarna, vill jag blott påpeka, att jag *faktiskt* under den tid jag velat ägna mig åt undervisning haft 3 à 5 lektioner om dagen. Detta kan hvem som helst af dem som sökt mig, äfven hr Charpentier och hr Quennerstedt, intyga. Hvarför har doc. T. ej begärt ett återtagande från deras sida äfven i denna punkt? Eljest är det så, att *hvar och en*, som tagit lektioner hos mig, har minnen af att oftast, då han kom, en lektionant gick, och då han gick, en annan kom, samt att mitt schema för veckan i de flesta fall var fulltecknad. Hvarför inte åter börja en färd bland mina f. d. lektionanter! Denna gång bland dem, som *icke* stå på intyget, och därför äro ojäfviga: kand. Palme, Wallin, Löwing, Skarin, Julius, löjtnanterna Ribbing, Lindquist m. fl. som tagit lektioner *hvarannan dag* under en eller flera terminer; kand. Svartengren, Roman, Retz, Malmgren, löjtn. Andén, Arnell, Lindforss, Alberg, Ottander m. fl. som gått *två gånger i veckan*; Grönfeldt, Fries, Böklin och andra som tagit *flere lektioner om dagen* under examenstid, kand. Bagge, som vid flere tider, däribland en gång två månader i sträck, tagit lektioner *hvarje dag*; kand. Haralds och Junker o. andra, som gått *konstant* c. 2 gånger i veckan *flere* år o. s. v. Sök järnvägstjänstemannen Laurell, bokhandelsbiträdet Krasemann, handelsbokhållaren Olsson, elementarlärarynnan Hammar, kontoristen Casparson, löjtnanterna friherre Bildt och grefve Oxenstierna med flere personer i de mest skilda yrken! Tala med dem leende och sokratiskt och försök i närvaro af två stadsbud som vittnen föra dem in absurdum. Ja, hvarför icke sträcka ut Er färd till en verklig Odyssé: Hölj Eder midja med löf och tala med saltstänk i skägget vildhonungsljufliga ord åt väluppfostradt korrekta unga damer, hvilka en oväntad anblick förskräcker!¹

¹ Jag har ytterligare några damer bland mina f. d. elever, som doc. T. än ej besökt för kontraintrygs begärande.

Styr Eder stormföljda färd långt bortom Herkules' stoder hän mot det klippblå Atlantis, där kanske en athenienser kan ge Er kunskap om hur många talenter han gaf mig, när jag vid lärdomens lönfång bröt mot sophisternas vanor!¹ Stig så till Hades ner, slit sönder Cerberus' käftar, drick ej ur Lethes våg, vänd åter till Charon ordentligt, — sedan dock först fonetik med stumma skuggor Ni dryftat!² Vandra så stånkande upp mot stjärnornas silfverne stillhet. Eos ler rosig mot Er, snart Helios' gnistrande guldvagn stigen mot fästets azur ger glimt åt Er nattkylda hjässa. Hafvet är grönt som smaragd med vaggande glans af briljanter: — Far till Ert skrofliga Itaka hem, *där* höfves Er hvila!

Résumé.

1) Rörande omfattningen af min undervisningsverksamhet har det lämnats fullt exakta uppgift, som statistiskt bevisats och vid behof ytterligare kunna bevisas.

2) Rörande beskaffenheten af det som på lektionerna meddelats har ingen oriktig uppgift lämnats, intygets ordalydelse kunde ha varit något tydligare och utförligare — för att ej missförstås (och misstolkas) af docenten Torbiörnsson.

3) Rörande tiden för de utländska resorna har jag vid mina uppgifter i begynnelse- och slutmånad följt gällande praxis, använd af doc. Torbiörnsson på det blad af Uppsala universitets matrikel, som medföljde hans handlingar. Genom hänvändelse till konsulat, hotell, ångbåtskontor, Värmlands nations första kurator, bibliotekarie och vaktmästare, privata personer samt undersökningar i protokollböcker m. fl. papper har doc. Torbiörnsson konstaterat, att jag begått två missstag rörande månadernas *namn*, hvarvid jag i ett fall fått en månad för litet medtagen, i ett annat en för mycket.

¹ Några bland mina lektionanter vistas i främmande länder, i Amerika har doc. T. att söka min mest framstående elev utom universitetet. Doc. T. har insinuerat att jag gifvit lektioner till »underpris». *Några*, humant, hrT.!

² Ett par elever, som genomgått kurs för fil. kand. ex., ha aflidit innan de hunnit ta densamma.

Skrifter visande förtrogenhet med och förståelse af de
språk och den litteratur, öfver hvilka föreläsningar
i Lund skola hållas.

Öfver den korta objektiva framställning jag i min förra skrift »Lefvande språkkunskap» gaf af våra meriter i detta afseende är doc. Torbiörnsson högst indignerad. Han anser, att förf. vill »göra hufvudsak till bisak och bisak till hufvudsak, något som mycket hjärt framträder» . . . »kanske tydligast, då han aftrycker de af mig tolkade ryska stroferna». Bästa herr Torbiörnsson, Ni har skrivit två kritiker öfver mina afhandlingar *utan att ha läst dem*. Jag vågade icke ens nämna, att edra öfversättningar voro »illitterata» ting, fast jag hade rätt säkra minnen i den riktningen. Innan jag tryckte denna upplysning, lät jag i Uppsala skaffa mig en afskrift af de två tolkningarna, hvilka jag vid författandet af min skrift ej kunnat få se (Kungliga bibliotekets exemplar af *Språk och Stil* för 1906 befann sig då hos bokbindaren). Jag gick ännu längre i min objektivitet: jag aftryckte *hela Ert rent filologiska författarskap så när som på fyra rader* (hvilka tyvärr undandrogo sig kopistens uppmärksamhet). Nu skall jag för att visa, att detta icke är någon »bisak», äfven meddela de texter, som legat till grund för diktalstren samt se till, om icke de personer gjort Er orätt, som i Uppsala skrattat åt dessa verser och påstått, att Ni författat dem själf. Detta är icke sant. Det gäller blott rörande dikten om vändbommen på en väderkvarn, rörande den andra dikten blott om första raden i dess helhet samt ett och annat enstaka ord. En variant till denna dikt, som af förbiseende ej blef tryckt, har däremot blott första raden helt öfverensstämmande med originalet,¹ slutorden härstamma däremot från doc. Torbiörnsson. Hade jag tryckt denna dikt i stället för varianten, hade ryktet kunnat ha tämligen stort skäl för sig, nu är det blott en infam halflögn. Låtom oss skärskåda saken!

1) Ett par ryska strofer.

Dessa börja med den bortglömda versstumpen. Dess ryska text bör i transkription lyda — enligt Torbiörnsson:

¹ Den innehåller emellertid blott *ett* ord, upprepadt två gånger.

*Požáľujsta, požáľujsta,
Máľenka sudárynja,
Pročĭ, pročĭ, statĭ takój (?!)
Stára bába jagá.*

Af honom öfversatt:

Var så god, var så god,
Lilla härskarinna. (!)
Bort, bort, stanna där du är (?!)
Gamla skogsrå (?)

Skiljetecknen inom parentes äro gjorda af mig för att markera de ställen, mot hvilka en kritik måste rikta sig. Innan jag skriker till en sådan, måste jag dock först publicera den korrumperande »urtexten», hvilken doc. Torbiörnsson tror sig på ofvan anförda sätt fått »korrekt skriven». Den befinner sig i ett föregående häfte af samma årgång och lyder:

*Paschalusta, paschalusta
malinka sudarinna.
Brotsch, Brotsch, stattakoj
starababbagoja.*

Hvarje med ryskt talspråk förtrogen person bör vid första ögonkastet kunna se, att det af mig här med större stil återgifna ordet måste vara en förvrängning af *čto takój!* »hvad för något!» »hvad nu då!», ett ytterst vanligt utrop, förkortning af *čto eto takoje!* Att *čto* blifvit *sta* är fonetiskt högst förklarligt: uttalet är *što*, *st* är det fullt naturliga svenska återgifvandet af *št*, det ryska *o* är ett långt öppnare ljud än svenskt *å* (stå a närmare än detta), de två *l*'na förklaras af att vokalen är kort. Dessutom ger doc. Torbiörnsson tolkning *ingen mening* och är därtill *docentens öfversättning af den text han konstrueradt åt sig en språklig omöjlighet: statĭ takój* kan endast betyda »blifva sådan» (jmf. Bilagan mom. 3) och hvad som är ännu mer fatalt, då uttrycket syftar på *baba-jagá*, måste det i så fall heta *takája*, ty detta ord (= gammal käring) är feminint, ej

maskulint. Men posito, att docenten riktigt öfversatt de ord han själf ponerat, hvad finnes för enhetligt samband i en rad som denna:

Bort, bort (!), stanna där du är (!!)

Något därtill motsvarande i svensk diktning finnes mig veterligt blott på ett ställe i ett ode af Filip Tammelin:

»Så låtom oss samman stånda
och trampa den samma stråt!»

Den Tammelinska diktens djärfva motsägelse kan dock förklaras genom att anta ett pompöst »på stället marsch», — den Torbiörnssonska innehåller en antinomi, som ingen transcendentalfilosofi i världen kan lösa, ja troligen icke ens den högsta matematikens mest mångdimensionabla rums-kalkyler. Dess ord strida icke blott mot poesiens logik utan äfven mot logikens poesi, i hvars tunna mantel deras skapare eljest tycks vandra så värdigt svept. Här har den emellertid glidit af honom. Men låtom oss lämna skalden och åter ett slag beskåda öfversättaren! Vi konstatera då, att han återger *sudarynja* (se Bil. mom. 1) med »härskarinna» i stället för med »fröken»: — någon skillnad är det väl mellan *maitresse* och *mademoiselle*! Vidare få *baba-jagá* (se Bil. mom. 2) betyda »skogsrå»: — hvadan denna Böcklinska fantasi? Skogsrå kan på ryska blott återges med *lěšij*, men detta är ett maskulint väsen, *baba-jagá* är ett feminint och betyder närmast »gammal häxa», i dagligt tal »käring». *Baba-jagá* är i folkfantasien icke ett väsen, som nödvändigt hör samman med skogen, hon kan vistas i ödemarken lika väl som i skorstenen på ett hus. Hon tänkes som en gammal vederstygglig gumma, som vanligen sitter och stöter i en mortel. Bland hennes attribut befinner sig en kvast. Af det sagda kan inses, att hon mest motsvarar vår trollpacka och rakt icke skogsråt, som är ungt och fagert under ögonen.

Nästa dikt, den af mig i förra broschyren aftryckta, förekommer i ett i Wien utgifvet nothäfte i korrumperad text, hvilken doc. Torbiörnsson sökt korrigeras:

*Poschaluite sudarina
sette samnaj redom.
Poschaluite sudarina
nagradité sglaidom.*

*Požáľujte, sudárynja,
Sjadíte so mnoj rjadom;
Požáľujte, sudárynja,
Nagradite vzgljadom.*

*Protsch Protsch atwegis
kakoj bespokojnoy.
Protsch Protsch atwegis
luibwi ne dostojnoy.*

*Proči, proči, otvedisi(!)
Kakój bezpokójnyj;
Proči, proči, otvedisi(!).
Ljubvi nedostójnyj.*

Första strofen öfversättes.

Var så god(!), härskarinnna(!!),
Sätt dig(!) bredvid mig;
Var så god(!), härskarinnna(!!)
Belöna [mig] med en blick.

Detta klingar ju nästan provençalskt romantiskt. Synd bara, att i Ryssland aldrig några trubadurer förekommit, lika litet som turnerspel. »Om min man inte slår mig, älskar han mig icke» gällde oinskränkt under »domostroj»-tiden och det gäller till stor del än i dag. Vare sig doc. Torbiörnsson med mig vill betrakta dikten som en liten modern vulgär visa eller vill ge den en hög ålder, har hans tolkning i faktiska kulturförhållanden intet stöd.

Betraktom nu docentens öfversättning! Vi finna då, att första raden (och sålunda också den tredje) *icke har ett ord riktigt*. *Požáľujte* är *icke* det samma som *požáľujsta*, hvilket docenten *föruť* öfversatt rätt »Var så god». *Požáľujte* är imperativ närmast till den betydelse på verbet *požálovati*, som är »besöka» (verbet betyder äfven »bevilja, af nåd gifva, förlåna»). *Požáľujte* öfversättes t. ex. i Mieskowskys lexikon med »treten die, gefälligst, ein», på svenska kan det bäst återges med »stig på, kom hit» (se Bil. mom. 8.) Det andra ordet i raden är också fel *sudarynja* = »nådig fru, fröken» (Bil. mom. 1) icke härskarinnna, hvilket fel den öfversättande docenten en gång förut begått. På naturlig svenska lyder strofen: »Kom hit, min fröken, sitt ned bredvid mig, kom hit, min fröken, ge mig en blick till belöning.» *Sjadíte* öfver-

sätter docenten med »sätt *dig*», det är pl. imperativ »sätt *er*». Nästa strof återgifves i det hela riktigt, om man fäster sig vid originalets mening. Docentkorrigeringen af texten är dock på ett ställe befängd. Han konstruerar upp ett ord för »ge dig i väg», som icke finnes på ryska: *otvedisi*. Originalet har *atwegis*. Härom säger den skarpsynte lingvisten: »Originalets *atweg-is* torde bero på att i rysk skriftstil *g* har betydelsen *d*.» Skulle den, som nedskrifvit orden till noterna, haft en rysk text framför sig, skulle han då begått så grofva fel vid transkriptionen i latinska bokstäver: — skrifvit *sette* för *sjadite*, *samnay* för *co mnoj*, *sglaidom* för *vzgljadom*? Här är alldeles tydligt, att man har att göra med en person, som efter gehör noterat orden. Studerar man transkriptionen, skall man vidare finna, att den är en förening af tyska och *franska* skrifsätt, »*sch*» och »*tsch*» äro visserligen tyska, men allt annat röjer en vid franskan van person. (Nothäftet bär *italiensk* titel: »6 variazioni per la Chitarra sul Aria Russa |; Pascialuite sudarina:|) Inflytande från fransk ortografi synes tydligt i *samnay*, *kakoy*, *bespokoynoy* etc. med *y* för *j*; *nagradite* med »*aigu*», *sglaidom* med *ai* m. m., *g* i *atwegis* bör därför om det fonetiskt skall förklaras tolkas som *tonande sch-ljud* = *ž*. (Att *požalujte* återges med *sch* betyder intet, då man icke har att göra med en fransk nedskrifvare utan en italiensk, i hvars språk detta ljud ej finns, obs. *Pascialuite*.) Och mycket riktigt det rätta ryska ordet för »ge dig iväg» är — *otvjažisi* (med *o* som *a* och *ja* som *e* i uttalet), imperativ af *otvjazatisja* (lösgöra sig, *fig.* ge sig iväg). *Otvedisi* däremot brukas aldrig för »ge dig iväg» (se Bil. mom. 5.) *Otvedi* betyder »led bort», skulle det vara någon mening i *otvedisi* i detta fall, skulle det vara liktydigt med — »ta sig själf vid örat och dra sig ut genom dörren», men det strider väl en smula mot docentens mekaniska kunskaper!

2) En rysk dansvisa.

Denna dansvisa lyder förvrängd till »svenska»: Från kákan å till hufvar å till söderinna páтина Pókantjé å pókantjé

å sjlesjli, sjlesjli, sjlesmå tre. Häri tror sig doc. Torbiörns-
son igenkänna följande utländska original:

*Von kak onó ty - li u vorotíl?
Sudárynja podí-na!
Pokonči, a, pokonči!
A, šli, šli, šli, šli, šli, smotri!*

Och säger: »Öfversatt lyder strofen:

— Se här, är du inte, som vändbommen på en väder-
kvarn?(!!!!)

Härskarinna(!) gå då(!!!)! —

Sluta, o, sluta!

Skicka, skicka(!) — men se dig för!»

Att här den språkliga nötknäpparen bräckt icke blott
skalet — utan äfven kärnan på den »nöt» han funnit, har
väl för hvarje läsare af *Språk och Stil*, som har något
grand af skepsis i sin själ, varit klart. Den, som känner
ryska språket, kan vidare omöjligen få någon mening ur de
ord vår svenske lärde konstruerat fram. Hvarken jag eller
någon af de svenskar jag känner, som äro mäktiga ryska
språket, ha kunnat få någon förstånd därur, *ej heller flere
infödda, för hvilka jag visat dem.* (Se Bil. mom. 4). Det
har stått still i hjärnan hos alla, som ej förklarar att det
gått rundt som i en väderkvarn! Jag kan därför ej inlåta
mig på hurudant det språkalster måste vara, som kan ha
legat till grund för »Från kakan å» etc. *Möjligt* är att det
icke är storryska utan eventuellt lillryska, eller någon annan
dialekt, som står nära polskan. Att yttra sig med bestämd-
het härom kan jag ej nu, då jag saknar nödiga vetenskap-
liga hjälpmedel: dialektordböcker och folkvisesamlingar
m. m. Jag inskränker mig därför nu till att visa, att om
den Torbiörnssonska texten skall vara ryska, öfversätter han
denna ryska fel: *u vorotil* kan om vi anta att det innehåll-
er en form af det neutrala substantivet *vorotilo* (= vänderbom
på en väderkvarn) blott betyda »hos väderkvarnsvänderbom-
marna» — men hur skall man kunna vara hos några
sådana, då en väderkvarn blott har *en* vänderbom? »Hos
väderkvarnsvänderbommen» skulle heta *u vorotila*. »Som

en väderkvarnsvändbom »*kak vorotilo!* Vidare. *Sudarynja* öfversattes med »härskarinna» — som vanligt. *Podi-na* med »gå då», på högryska finnes icke något dylikt uttryck, en mig bekant ryss har dock uppgifvit, att i dialekt ett dylikt uttryck finnes med betydelse »se på bara!» Troligt är, att man här icke har att göra med imperativ *podí, pojdi* »gå», utan *padi* »fall» af *pasti* falla. (Obs. att den dansande efter detta ord faller på knä enligt hvad som i *Språk och Stil* meddelas). *Pokonči* är ett groft accentfel, infinitiv heter *pokónčiti*, imperativ behåller accenten: *pokónči*. Doc. T. kan ej trassla sig undan med att det är ett tryckfel, ty det står två gånger och skall svara till *pókantjé*, att det skulle vara någon slags »dialekt», dementerar han själf: »De accenter, jag här utsatt äro de i prosan förekommande». *šli, šli* etc. återges med »skicka, skicka», närmare till hands vore väl »de gingo, de gingo», troligt är dock, att det, som ligger till grund för »sjlésjli» etc. icke har mer betydelse än »tra-ra-ra-bom-diá» o. dyl. Hvad transkriptionens fonetiska sida beträffar laborerar den med en stor olägenhet: Den har ingen motsvarighet för *h* i »hufvar», *ty-li u vorotil* borde hellre ha gifvit »till jufver» än »till hufvar», det är mjukt rysk *l*. Mycket större sannolikhet föreligger för att man har att göra med *hårdt ryskt l*, vårt *l+h* har ganska stor likhet därmed, hvilken hvar och en med ryska förtrogen kan pröfva, i hvarje fall har det större likhet därmed än med *mjukt l*. Möjligt är därför att »till hufvar å till» (uttaladt »te») motsvarar ett ryskt *vtylú vorotiti* (svänga, vrida bakom), god högryska är det icke, men det kunde tänkas i dialekt. Första raden skulle då kunna betyda: »Se här hur det går till att svänga bakåt, sudarynja, titta bara!» (jfr. härmed uppgiften i *Språk och Stil* att den dansande svänger benet ett hvarf bakåt). Men är detta blott en förmodan. Denna »nöt» kan nog inte knäppas utan särskilda dialektstudier och speciella etnografiska kunskaper. Jag nedlägger därför pennan. Vänder möjligen åter till frågan i något kommande häfte af *Språk och Stil*, hvars ene redaktör intresseradt uppmanat mig att lämna ett bidrag för »Språkliga

nötter». För tillfället är jag nöjd med att hafva konstaterat, att dikten:

Von kak ono ty-li u vorotil?

Sudarynja, podi-na!

Pokonči etc.

icke är ryska, — utan *Torbiörnssonska*, ett språk, för hvars studium i Lund ännu icke något anslag är beviljad.

Någon diskussion i broschyrform med hr Torbiörnsson ämnar jag ej fortsätta, såvida han ej ånyo angriper mina vetenskapliga arbeten eller min personliga heder på ett sätt, som åter fordrar ett snabbt och eftertryckligt bemötande. I »nöt»-frågan kunna vi råkas i *Språk och Stil*.

Do widzenia!

Bilaga.

Följande ryska ords rätta svenska betydelse är:

1) *sudarynja* = »nådig fru» eller »fröken» (vid artig tilltal till dam); det kan icke öfversättas med »härskarinna», som på ryska skulle heta »povelitel'nitsa».

2) *baba-jaga* = »gammal häxa», »käring»; det bör icke återges med »skogsrå», det ryska ord, som närmast svarar däremot, är »ležij», som är ett manligt väsen.

3) *stati takoj* kan blott betyda »blifva sådan», kan aldrig återges med »stanna där du är».

4) Satsen »*Von kak ono ty-li u vorotil*» ger ingen fattbar mening och måste den ryska sats, som motsvarar denna, vara något annat; att öfversätta den med »Se här, är du inte som vändbommen på en väderkvarn» går icke.

5) »*otvedisj*» brukas ej för »ge dig i väg» utan är det rätta ordet härför *otvjažisi*;

6) *pokóněi*, imperativ af infinitiv *pokóněti* har alltid tonvikten på näst sista stafvelsen (*pokóněi*, aldrig *pokoněi*).

7) *podina!* betyder i dialekt »se på bara!»;

8) *požalujte, sudarynja* betyder »stig på» eller »kom hit», »min fröken» eller »fru».

Rätt öfversatt intygas af Kejslerliga Ryska General Konsulatet i Stockholm den $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ Februari 1908.

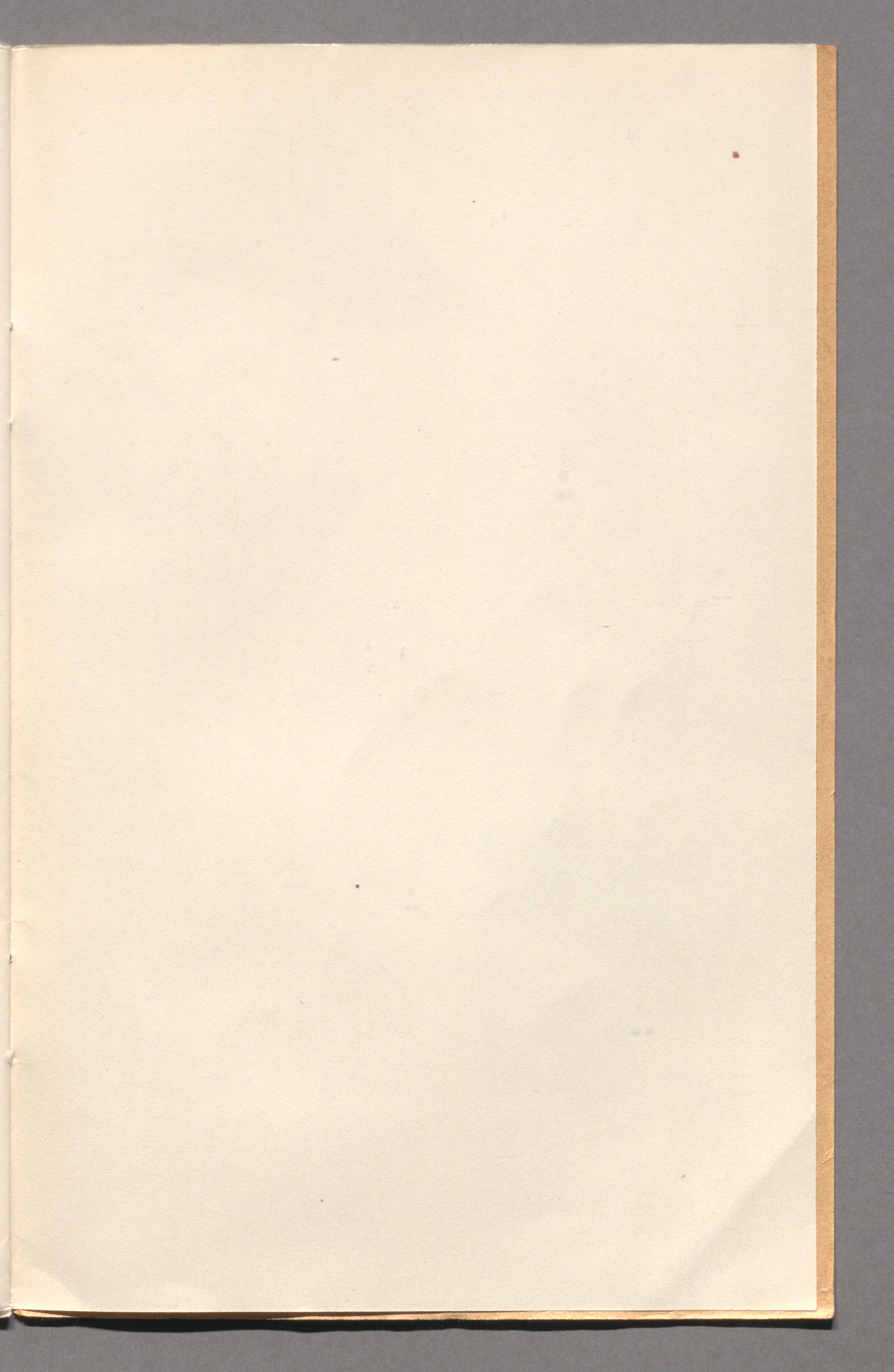
General Konsuln:

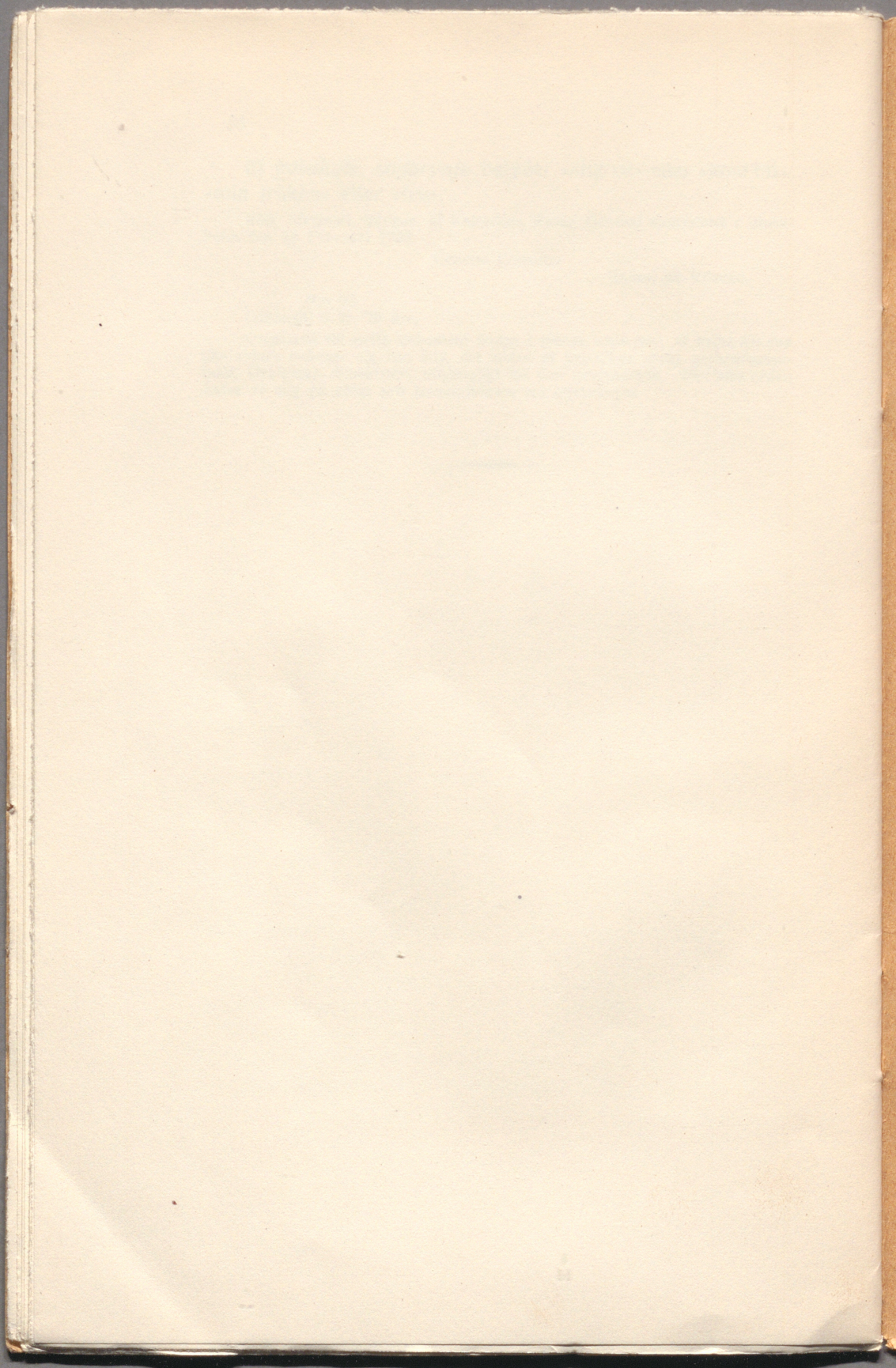
BARON DE KÜSTER.

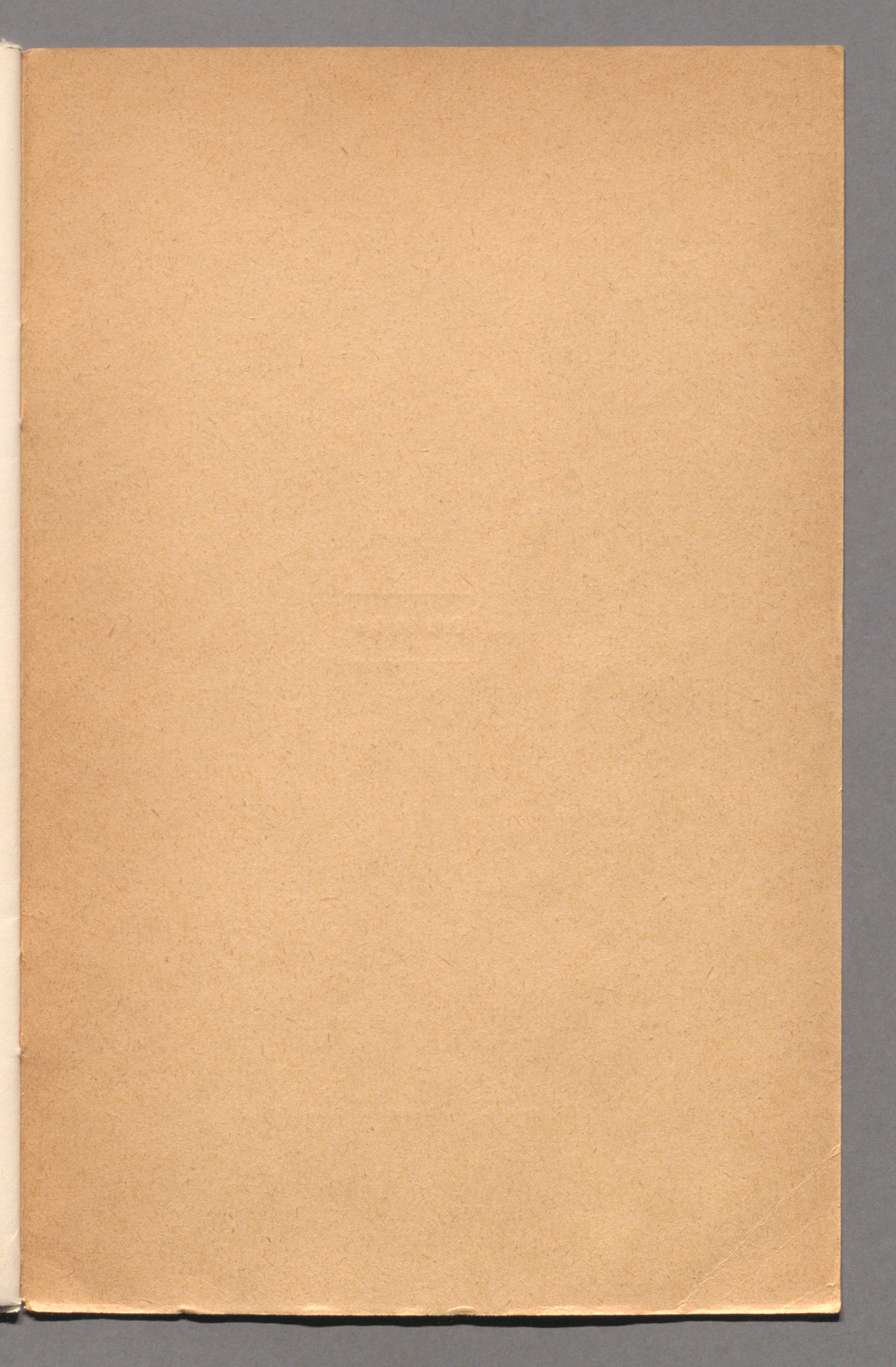
N:o 96

(stämpel) 5 kr. 76 öre.

Originalt till detta dokument finnes i tvenne exemplar, af hvika det ena tills vidare befinner sig hos mig, det andra på kejslerliga ryska generalkonsulatet, Grefgatan, Stockholm, tillgängligt för den intresserade. De ryska orden hafva af mig på öfligt sätt transkriberats vid tryckningen.

Pris 50 öre

Uppsala 1908. Almqvist & Wiksells Boktryckeri-A.-B.